

УДК 378

*О. О. Резван
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В АСПЕКТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Тенденції глобалізації науки спричиняють необхідність формування у молодих науковців умінь організувати й реалізовувати професійну комунікацію таким чином, щоб її наслідком ставало наукове визнання в світовій спільноті, донесення до суспільства наукових ідей, їх просування й реалізація в бізнес-проектах, популяризація серед різних за рівнем підготовленості до сприйняття верств населення.

Зазначена проблема посилюється досить критичним ставленням науковців (особливо, в галузі точних наук) до елементарних знань з комунікації, усвідомлення важливості формування комунікативних умінь у межах освітніх професійних програм. Цьому знаходимо пояснення в освітній політиці держави, що спрямовує університети на академічну самостійність, наслідком якої стає тенденція до скорочення гуманітарної складової в непрофільних вишах. Однак при цьому загострюється проблема ефективного донесення наукових ідей до наукової спільноти й суспільства, оскільки різко знижується рівень умінь фахівців здійснювати наукову комунікацію.

Особливо значущою зазначена проблема стає в аспекті претензій сучасних вітчизняних дослідників щодо входження до світової наукової спільноти, вимогами якої є як елементарні, на перший погляд, - вільне володіння англійською мовою, так і принципи - уміння здійснювати наукову комунікацію, реагувати на позицію опонента, прислухатись до експертних думок тощо. Зважаючи на це, вважаємо необхідним зупинитись на проблемі формування науково-комунікативної компетентності майбутніх фахівців різних галузей у межах освітніх програм з підготовки кадрів вищої кваліфікації.

Отже, **метою** статті визначаємо представлення особливостей організації науково-педагогічної комунікації в межах освітніх програм з підготовки кадрів вищої кваліфікації.

Основна частина. Важливою ланкою підготовки науковця до захисту дисертації є організація цілеспрямованого процесу його навчання та дослідження в аспірантурі. Значна частина науковців орієнтована на допомогу молоді в науковій орієнтації та реалізації, що виявляється в сформованості умінь продумувати власний шлях підготовки дисертації; виявляти гнучкість мислення й судження, а також витримувати критику; вносити ділові пропозиції, концентрувати ресурси. Водночас, навіть досить цікаве дослідження може спотворити невміння представити результати, змістовно й логічно відповідати на питання, впевнено триматись на публіці [2]. Тож особливої уваги потребує формування вмінь аспіранта здійснювати наукову комунікацію.

Визначаючи особливості наукової професійної комунікації, слід уточнити уявлення про суть комунікації як процесу, що у загальнонауковому визначенні представляється у вигляді моделі, структурними елементами якої є: *відправник інформації*, який формує зміст, структуру інформації, що передається (суб'єкт комунікації); *інформація* (повідомлення, закодоване за допомогою символів); *кодування* – подання інформації, яку прагне донести відправник інформації до одержувача в кодах (символах), зрозумілих для нього; *канал зв'язку* (засоби комунікації, які можуть бути застосовані як самостійні або у поєднанні один з одним); *декодування* – переклад інформації на мову одержувача. Визначається його особистим сприйняттям, здатністю розрізнити та інтерпретувати коди, які використовують для передачі інформації; *одержувач* особа (група осіб), яка приймає інформацію та виявляє відповідну реакцію, яка визначає результативність комунікації (суб'єкт комунікації) [1]. Отже, зауважуємо, що однозначними умовами комунікативного процесу є його суб'єктність (наявність двох суб'єктів: відправника та одержувача інформації; включеність цих суб'єктів у загальний код поля інформації (володіння мовою спілкування, адекватне трактування змісту інформації) та ефективність для обох суб'єктів каналу зв'язку. Остання умова є досить важливою для процесу комунікації, оскільки сучасні види зв'язку визначаються як різноманітністю способів передавання інформації, так і досить частими технічними порушеннями, що призводить до її втрати, недонесення до одержувача як в цілому, так і частково. Таку нашу думку підтверджуємо теорією комунікативних шумів, що була представлена математи-

ком К. Шенноном. Науковець стверджував, що найважливішою проблемою комунікацій є відтворення змісту інформації, переданою з одного місця в інше, по можливості вірно. Досліджуючи техніко-технологічні проблеми передачі інформації у процесі телефонних розмов, він доходить висновку, що в процесі передачі сигнал, як правило, спотворюється шумом, або перешкодами, що виникають, наприклад, при одночасній передачі декількох повідомлень за одним каналом. Накладання перешкод призводить до того, що переданий та отриманий сигнал будуть в більшій чи меншій мірі відрізнятися один від одного [3]. Зауважуємо, що таке уявлення про причини неефективності комунікації можна наповнити іншим, нетехнологічним, дотичним до суб'єктивності сприйняття інформації її одержувачем, що виявляється в індивідуальній інтерпретації її змісту, обумовленій емоціями, особистісною трактовкою, конформізмом щодо визнаної думки тощо.

Узагальнення уявлень про комунікативний процес дозволяє зупинитись на конкретних проблемах, пов'язаних із його особливостями у середовищі наукового простору. Наукова комунікація дозволяє представляти певні ідеї дослідників у професійному або суспільному просторі, організовувати наукові дискусії, реалізовувати міждисциплінарні програми тощо. Комунікація науковців здійснюється у різних формах та жанрах, що обумовлені певними мовленнєвими стандартами й морально-культурними нормами.

Оскільки підготовка молодих науковців здійснюється на державному рівні за певними освітніми галузевими програмами, вважаємо доречним зосередити увагу на необхідності уведення в державний стандарт підготовки фахівців вищого наукового рівня (PhD) дисципліни «Науково-педагогічна комунікація», завданням якої має бути формування умінь ефективної комунікації у науковому середовищі, а саме:

- озброєння аспірантів знаннями про структуру наукового тексту (усної та письмової форми), жанри та способи представлення інформації, цільове навантаження наукової комунікації, голосову культуру, невербальні засоби спілкування, етикетні та правові норми академічної наукової комунікації;
- формування вмінь оперувати основними мовленнєвими конструктами, які використовуються у конкретних частинах наукового тексту, доцільно використовувати вербальні та невербальні способи відповідно до цілей: презентації провідних положень дослідження; опонування окремих тез або положень дослідження; опонування наукового дослідження в цілому; рецензування наукової праці; участі у науковій дискусії, дебатах;

- удосконалення практичних умінь ефективно використовувати мовленнєвий апарат у науковій комунікації.

Особливо важливим вважаємо необхідність допомоги молодим науковцям у організації первісних комунікативних зв'язків, наприклад, умінь спілкуватись із редактором (рецензентом) наукового журналу з метою друку статті у збірнику праць. При цьому аспіранта слід орієнтувати на необхідність продуктивних реакцій щодо зауважень, наслідком яких має стати неодноразова корекція тексту статті. Такий підхід дозволяє спрямовувати молодого фахівця не лише на удосконалення якості наукової праці, але й на толерантність у професійно-науковому спілкуванні, що завжди формує позитивний особистий імідж.

Слід зазначити, що організація друку наукової статті у міжнародному авторитетному журналі потребує особливих комунікаційних умінь науковця. Так, кожен солідний науковий журнал визначається вузькою тематикою, а, відповідно, коло його авторів є досить обмеженим. Саме серед них і будуть майбутні експерти статті молодого науковця, тому його слід орієнтувати на завчасне ознайомлення зі змістом та стилем статей у конкретному журналі, наслідуючи який аспірант збільшує свої шанси бути опублікованим. Крім того, він має розуміти, що саме серед постійних авторів цього журналу ймовірно редакцією буде обрано експерта його праці, а тому ефективним для позитивності рецензії можна рекомендувати процитувати тих авторів, статті яких найбільш подібні до теми роботи аспіранта. Саме така «неявна» комунікація може бути досить результативною для іміджу молодого науковця.

Важливим завданням зазначеного курсу вважаємо підготовку аспірантів до комунікації із представниками наукової спільноти, серед яких особливого значення надається експертам та опонентам наукового дослідження. Особливостями організації зазначених видів наукової комунікації є стиль реагування на зауваження та побажання, ступінь гнучкості якого дозволить молодому науковцю навчитись здійснювати рефлексію власної наукової позиції, що виявляється в уміннях як погоджуватись із слушною думкою опонентів, так і відстоювати власне бачення проблеми. При цьому важливим є формування умінь аспіранта коректного заперечення, що дозволяє науковій дискусії набувати новаторського характеру, а опонентам, включеним у цей процес – ставати однодумцями. Таким чином, можна навчити аспіранта організувати особисті наукові контакти, постійна підтримка яких дозволить йому зайняти власне місце у науковій спільноті, бути організатором особистої наукової кар'єри.

Ще одним аспектом наукової комунікації, що потребує особливої уваги, вважаємо організацію аспірантом наукової переписки способами Інтернет-комунікацій. Акцентуємо увагу на тому, що основними проблемами в аспекті зазначеного може стати недостатня особиста організованість молодого науковця, що виявляється в несвоєчасності відповідей на листи, недотримання термінів подання матеріалів до друку (на конференції або у збірники праць); а також низька культура спілкування (ігнорування особистих листів, відмова від особистих запрошень на наукові заходи без пояснення причин), що формує уявлення про аспіранта як про людину легковажну й ненадійну.

Позитивним для формування комунікативних умінь аспірантів в аспекті наукових взаємин є їхнє залучення до організації різних форм наукових заходів: конференцій, семінарів, форумів тощо. При цьому варто розуміти, що важливою для молодого вченого є не лише створення його зв'язків із визнаними науковцями, але й надання можливості представити свій досвід серед рівних собі (інших аспірантів) або серед менш досвідчених суб'єктів наукового середовища (студентів). У процесі роботи в оргкомітетах наукових заходів аспірант набуває можливості виявити організаторські якості (наприклад, домовитись про поселення гостей, подбати про їхнє харчування, організувати довільний час тощо), результатом чого стають міцні особисті стосунки, які, між іншим, позначаються на науковому іміджі дослідника.

Висновок. Отже, організація науково-педагогічної комунікації аспіранта є значущим фактором для ефективності його інтеграції в наукове середовище, формування його наукового іміджу, професійних та особистісних комунікативних якостей, які дозволяють представляти та реалізовувати власні ідеї в межах наукової спільноти й суспільства.

Список літератури: 1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика / Н.П. Волкова. – Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2005. – 304 с. 2. Сухарева Л.М. Научно-педагогическое сопровождение аспирантов в процессе формирования общенаучных компетенций / Л.М. Сухарева, А.Н. Сафронова. – Интернет-журнал «Мир науки». – Вып. 3. – 2015. [эл. ресурс]. – режим доступа: <http://mir-nauki.com/> 3. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication. – Bell System Technical Journal, 1948. – V. 27. – P. 379–423, 623–656.

Bibliography (transliterated): 1. Volkova N.P. Profesiyno-pedagogichna comunicatsiya: teoriya, tehnologiya, practica N.P. Volkova. – Dnipropetrovsk: Vidavnitstvo DNU, 2005. – 304 s. 2. Suhareva L.M. Nauchno-pedagogicheskoye soprovozdeniye asprantov v protsesse formirovaniya obchenauchnih kompetentsiy

L.M. Suhareva, A.N. Saphronova. – Internet-zurnal «Mir nauce». – Vip. 3. – 2015. [el. resurs]. – rezim dostupa: : <http://mir-nauki.com/> 3. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication. – Bell System Technical Journal, 1948. – V. 27. – P. 379–423, 623–656.

О. О. Резван

ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В АСПЕКТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

В статті представлено особливостей організації науково-педагогічної комунікації в межах освітніх програм з підготовки кадрів вищої кваліфікації; визначено суть комунікативного процесу; актуалізовано завдання навчального курсу «Науково-педагогічна комунікація»; схарактеризовані конкретні проблеми, пов'язані із комунікативними процесами в науковій діяльності: організацією друку статті у міжнародному журналі, організацією та підтриманням наукових зв'язків, реалізацією наукової переписки.

Ключові слова: комунікація, науково-педагогічна комунікація, аспіранти, молоді науковці, комунікативний процес.

О. А. Резван

ПРОБЛЕМЫ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В АСПЕКТЕ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ

В статье представлены особенности организации научно-педагогической коммуникации в рамках образовательных программ по подготовке кадров высшей квалификации; определена суть коммуникативного процесса; актуализованы задачи учебного курса «Научно-педагогическая коммуникация»; охарактеризованы конкретные проблемы коммуникативных процессов в научной деятельности: организация печати статьи в международном журнале, организация и поддержание научных связей, реализация научной переписки.

Ключевые слова: коммуникация, научно-педагогическая коммуникация, аспиранты, молодые ученые, коммуникативный процесс.

О. О. Резван

THE PROBLEMS OF SCIENTIFICALLY-PEDAGOGICAL COMMUNICATION ARE IN THE ASPECT OF TRAINING OF PERSONNELS OF HIGHER QUALIFICATION

In the article it is presented features of organization of scientifically-pedagogical communication within the limits of the educational programs from training of personnels of higher qualification; essence of communicative process is certain; the task of educational course "Scientifically-pedagogical communication" is presented; the concrete problems related to the communicative processes in scientific activity are certain: by organization of printing of the article in an international magazine, by organization and maintenance of scientific connections, realization of scientific correspondence.

Keywords: communication, scientifically-pedagogical communication, graduate students, young scientists, communicative process.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016